

Andrzej Jermaczek, Paweł Czechowski, Tomasz Krzyśków,
Waldemar Bena, Patryk Chapiński, Kamila Grzesiak,
Sławomir Rubacha

INWENTARYZACJA WYBRANYCH GATUNKÓW PTAKÓW LĘGOWYCH OBSZARU SPECJALNEJ OCHRONY NATURA 2000 BORY DOLNOŚLĄSKIE W ROKU 2014

Selected breeding bird species survey in the “Bory Dolnośląskie” Natura 2000 Special Protection Area in 2014

ABSTRAKT: Praca prezentuje wyniki przeprowadzonej w roku 2014 inwentaryzacji i oceny liczebności rzadkich i zagrożonych gatunków ptaków lęgowych Obszaru Specjalnej Ochrony Natura 2000 Bory Dolnośląskie. Zinwentaryzowano 30 lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych gatunków ptaków wymienionych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 11 gatunków spoza załącznika I DP, dla których populacji lęgowych Obszar może mieć istotne znaczenie w skali kraju. Stwierdzono, że w obszarze „Bory Dolnośląskie” gniazduje ponad 0,5% populacji krajowej 13 zagrożonych gatunków ptaków. Są to: bielik *Haliaeetus albicilla*, cyraneczka *Anas crecca*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, gągoł *Bucephala clangula*, kania ruda *Milvus milvus*, lelek *Caprimulgus europaeus*, łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*, nurogęś *Mergus merganser*, słonka *Scolopax rusticola*, sóweczka *Glaucidium passerinum*, włochatka *Aegolius funereus* i żuraw *Grus grus*. Kolejnych 9 gatunków rzadkich i zagrożonych reprezentowane jest przez populacje na granicy 0,5% liczebności populacji krajowej. Obszar Borów Dolnośląskich ma szczególne znaczenie dla populacji lęgowych 3 gatunków – włochatki (9,6-20,8% populacji krajowej), sóweczki (5,3-10%) i lelka (6-10,8%). W granicach obszaru zidentyfikowano szereg zagrożeń w stosunku do inwentaryzowanych gatunków lęgowych.

SŁOWA KLUCZOWE: inwentaryzacja awifauny, ptaki leśne, *Aegolius funereus*, *Glaucidium passerinum*, *Caprimulgus europaeus*, ochrona ptaków, zagrożenia dla gatunków rzadkich

ABSTRACT: The article presents the results of an inventory conducted in 2014 and estimates of population sizes of rare and endangered bird species breeding in the “Bory Dolnośląskie” Natura 2000 Special Protection Area. Of the taxa listed in Annex 1 of the Birds Directive 30 breeding or probably breeding species were recorded. For the next eleven species the SPA can be important on a national scale. The area of “Bory Dolnośląskie” holds over 0.5% of the national breeding populations of 13 endangered species: White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla*, Eurasian Teal *Anas crecca*, Black Woodpecker *Dryocopus martius*, Grey-headed Woodpecker *Picus canus*, Common Goldeneye *Bucephala clangula*, Red Kite *Milvus milvus*, European Nightjar *Caprimulgus europaeus*, Whooper Swan *Cygnus cygnus*, Goosander *Mergus merganser*, Eurasian Woodcock *Scolopax rusticola*, Eurasian Pygmy Owl *Glaucidium passerinum*, Boreal Owl *Aegolius funereus* and Common Crane *Grus grus*. The area's populations of other nine rare and endangered species constitute around 0.5% of the national population. The “Bory Dolnośląskie” SPA is particularly important for three breeding species – the Boreal Owl (9.6-20.8% of

the national population), Eurasian Pygmy Owl (5.3-10%) and European Nightjar (6-10.8%). Numerous threats to the surveyed bird species were identified within the area.

KEY WORDS: bird survey, forest birds, *Aegolius funereus*, *Glaucidium passerinum*, *Caprimulgus europaeus*, protection of birds, threats to rare species

Wstęp

Bory Dolnośląskie to jeden z największych zwartych kompleksów leśnych Polski oraz jedna z ważniejszych ostoi kilkunastu zagrożonych gatunków ptaków związanych z lasami (Wilk et al. 2010). Jej awifauna nie była dotychczas przedmiotem kompleksowych badań i publikacji, choć odniesienia do niej znaleźć można w opracowaniach o szerszym zasięgu (Dyrcz et al. 1991, Tomiałojć i Stawarczyk 2003 oraz innych). Zainteresowanie ocenami liczebności i rozmieszczenia, szczególnie gatunków rzadkich i zagrożonych wzrosło wraz z zadeklarowaniem Obszaru Specjalnej Ochrony Natura 2000 Bory Dolnośląskie do sieci Natura 2000 i potrzebą ochrony oraz monitoringu ich populacji i stanu siedlisk (Wilk et al. 2010). Mimo to przygotowywany w latach 2012-2013 plan zadań ochronnych dla Obszaru wykonano w oparciu o nieco tylko zaktualizowane dane archiwalne, w części pochodzące sprzed kilku, a nawet kilkunastu lat (Rosiak 2013).

Materiał prezentowany w pracy zebrano w roku 2014, w ramach inwentaryzacji na potrzeby zarządzania siecią Natura 2000, zleconej Klubowi Przyrodników przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska. Badaniami objęto gatunki ptaków będące przedmiotami ochrony w Obszarze Natura 2000 Bory Dolnośląskie, wykazane w obowiązującym w roku 2014 Standardowym Formularzu Danych. Ponadto inwentaryzowano wszystkie pozostałe gatunki ujęte w załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz inne zagrożone gatunki, dla których opisywany obszar stanowi znaczące w skali kraju siedlisko, potencjalnie mogące stać się przedmiotami ochrony w Obszarze Natura 2000.

Obszar badań

Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000 Bory Dolnośląskie (PLB020005) (dalej OBD) obejmuje jeden z największych kompleksów leśnych w Polsce. Powierzchnia OBD wynosi 172093 ha, co stanowi 0,55% powierzchni kraju.

Ponad 80% obszaru zajmują zdominowane przez sosnę lasy, a około 7% - wydmy, wrzosowiska, murawy i inne otwarte lub półotwarte siedliska poligonów wojskowych.

OBD leży w południowo-zachodniej Polsce, przy granicy polsko-niemieckiej (biegnącej wzdłuż środkowego biegu Nysy Łużyckiej). Obejmuje rozległą, mało urozmaiconą równinę sandrową przecinaną południkowo przez dolinę Bobru i jego dopływów: Kwisy i Czernej Wielkiej. Elementami wyróżniającymi się w krajobrazie, oprócz wciętych dolin rzecznych, są niewysokie wydmy piaszczyste oraz ostańcowe garby wysoczyznowe.

Geograficznie OBD należy do regionu Nizina Śląsko-Łużycka, który jest najdalej na południowy wschód wysuniętym makroregionem podprowincji Nizin Sasko-Łużyckich. Od północy graniczy ze Wzniesieniami Łużyckimi (z Wałem Mużakowskim), od północy i północnego wschodu z Wałem Trzebnickim, od wschodu z Niziną Śląską, a od południa z Pogórzem Zachodniosudeckim (Kondracki 2002).

W ramach regionu fizycznogeograficznego granice ostoi mieszczą się w obszarze czterech mezoregionów: Bory Dolnośląskie, Równina Szprotawska, Wysoczyzna Lubiąska i Równina Chojnowska (Kondracki 2002).